

Paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Katwijk heeft een ambitieus meerjarenprogramma om verschillende maatschappelijke effecten te bereiken. In de uitvoering vraagt dat om tijdig anticiperen om de grote risico's van de gemeente voor te zijn. Voor gemeenten is het de uitdaging om nu en de komende jaren de (beleids-)doelstellingen te halen en daarbij ook het financiële plaatje op orde te houden. Katwijk houdt daarom voortdurend het begrotingsperspectief en de financiële positie in de gaten. Dat laatste is ook een vereiste in het kader van een duurzaam financieel beleid.

Voor de risico's van relatief grote omvang is inzicht in de aard en omvang hard nodig. Met dit inzicht kunnen eventueel vroegtijdig maatregelen getroffen worden om de nadelige (financiële) gevolgen te beperken.

Het risicoprofiel is een indicatie voor nu (en de komende jaren) als het gaat om mogelijke tegenvallers met een financiële component. In de kadernota 2020 is de raad daarover al kort geïnformeerd. In deze programmabegroting vindt hierop een verdiepingsslag plaats. Daarnaast komt in deze paragraaf tevens de robuustheid van de financiële positie van de gemeente tot uitdrukking in de financiële kengetallen.

Het risicomangement komt vooral tot uitdrukking in de wijze waarop Katwijk de risico's van de gemeente beheerst (de concrete beheersmaatregelen). Binnen Katwijk bestaat een systematische benadering van risicomangement. Ook de accountant betreft de uitkomsten van risicomangement bij zijn oordeelsvorming over de financiële gezondheid van de gemeente. In de processen zelf en de dagelijkse praktijk is risicomangement steeds vaker herkenbaar en het onderwerp is meer en meer bespreekbaar in de juiste context. De actualiteit passeert de revue

en dat helpt in het bijstellen van de laatste inschattingen. De uitdaging ligt in het vinden van de juiste mix tussen realiteit, het maken van inschattingen, de beheersmaatregelen en het rapporteren over de risico's.

De ontwikkelingen na de kaderbrief 2020 komen in deze paragraaf aan de orde. De economie groeit in 2019 beperkt verder, de werkgelegenheid blijft toenemen en er is nog krapte op de arbeidsmarkt. Het woningtekort blijft bestaan en het consumentengedrag lijkt te stabiliseren waardoor de bestedingen wat afvlakken. Dat geldt ook voor de overheid: de (rijks) investeringen kennen een beperkt stijgende trend. Toch moet de gemeente Katwijk de hand op de knip houden: met een bezuinigingsprogramma is het noodzakelijk om de gemeentebegroting structureel op orde te brengen.

Voor gemeenten geldt dat zij flink meer bouwgrond verkopen en grondprijzen weer stijgen. Zowel de reële prijzen als de inschattingen in taxaties van deskundigen. In Katwijk zijn die mogelijkheden nog maar beperkt, het aantal grondexploitaties is gering en grote plannen ontbreken. Ten aanzien van het sociaal domein, 3D (vnl. Jeugdzorg en WMO) blijft duidelijk merkbaar dat de vraag naar jeugdzorg stijgt. Het blijft nog een taakveld met verschillende risico's en de mogelijke financiële effecten blijven onverminderd fors. Op rijksniveau zal over een periode van drie jaar een budget van € 950 mln. beschikbaar komen. De komende jaren vindt de overheveling van het sociaal domein naar de algemene uitkering plaats en mogelijk zal de financiële solidariteit binnen de Holland Rijnland-gemeenten veranderen. De omgevingswet, big data en de dynamiek in ICT (beveiligingsrisico's) zijn relatief onbekend terrein. Dat geldt

ook voor de aanstaande energietransitie in de komende jaren. Die transitie vraagt waarschijnlijk grote investeringen in de infrastructuur die daarvoor nodig is. Toch past het gemeenten volgens Binnenlands Bestuur zich hierin bescheiden op te stellen. Het Programma Aanpak Stikstof (PAS) is strijdig met Europese regelgeving, waardoor ook Katwijk, het investeringsprogramma volgens een plan van aanpak tegen het licht gaat houden. Het Rijk zet zich vooralsnog in om eventueel middels een herstelwet een oplossing te bieden. Vooralsnog is dit een risico dat alleen als PM wordt ingeschat. Voor de omgevingswet geldt dat de invoering ervan uitgesteld is (de verwachting nu: 1 jan. 2021).

Bij programmabegroting 2020 is bovenstaand actuele inzicht in het begrotingsbeeld verwerkt. Het risicoprofiel van de gemeente is (in vergelijking met de jaarrekening 2018) relatief gezien vrijwel gelijk, waardoor het benodigde weerstandsvermogen ook even groot is. In deze paragraaf zal duidelijk naar voren komen dat de risico's maar beperkt veranderd zijn. De mogelijkheid tot heffen precariobelasting wordt werkelijk afgeschaft in 2022. Het is daardoor geen risico meer en is in de cijfers van de begroting meegenomen. De energietransitie is een punt van aandacht, de financiële middelen in de begroting zijn niet toereikend. De risico's in de grondexploitatie zijn op de meeste exploitaties wel verminderd en het 3D risicoprofiel loopt iets terug. Daardoor is het profiel van de gemeente als geheel bijna niet veranderd en is een gelijke weerstandscapaciteit benodigd (NB: Omgevingswet op PM.).

Het kader

Vanuit het rijk zijn geen normen geformuleerd in relatie tot risico's op gemeentelijk niveau. De provincie stelt wel kaders voor de financiële positie en Katwijk past die toe (de financiële kengetallen). Katwijk zoekt wel naar mogelijkheden om het kader nog duidelijker te krijgen. Dat heeft een positief effect op de beheersing en risicomanagement als totaalinstrument.

Voor een goed beeld op het risicoprofiel van Katwijk blijft overigens een beoordeling in samenhang noodzakelijk. Deze paragraaf kent dan ook een beleidsmatig karakter als het gaat om weerstandscapaciteit, de traditionele nota weerstandsvermogen volgens de financiële beheersverordening (verordening 212) is komen te vervallen.

Definitie risico

De definitie van een risico is de mogelijkheid dat een gebeurtenis plaatsvindt, welke een negatief effect heeft op het bereiken van doelstellingen, de activa of het bestaan van de gemeente.

Bij de besluitvorming van het college rond beleidsvoornemens, investeringen, etc. worden risico's integraal afgewogen. Nadien volgt de uitvoering van beleid waarbij de risico's nog steeds worden gemonitord. De risico's en ook de actualiteit krijgen in deze paragraaf een plek om ze vervolgens af te zetten tegen de bestaande weerstandscapaciteit. Deze paragraaf is daarmee een momentopname en geeft de grotere risico's weer, zonder daarbij inhoudelijke of vertrouwelijke informatie uitvoerig te beschrijven.

Risicomanagement

Risicomanagement is een integraal onderdeel van effectief management en van de interne sturing en beheersing van de organisatie. Het risicomanagement helpt de gemeente Katwijk om de resultaten te optimaliseren.

Het doel van risicomanagement

Het doel van risicomanagement is het versterken van de mate van zekerheid met betrekking tot het realiseren van doelstellingen. Het belangrijkste doel van risicomanagement is het verkrijgen van inzicht in de grootste risico's voor de gemeente. Andere doelstellingen zijn:

1. Terugdringen van effecten (op de uitvoering van het bestaande beleid) bij optreden van risico's. Risicomanagement levert ook het inzicht in de (noodzakelijke) maatregelen ter voorkoming / vermindering.
2. Stimuleren van het risicobewustzijn.

De gemeenteraad wordt minimaal twee maal per jaar op de hoogte gebracht, ten tijde van de programmabegroting en de jaarrekening. Dit is vooral de instrumentele kant en gericht op rapportage. In essentie zit risicobeheersing juist in het dagelijks handelen, het tijdig signaleren van relevante risico's en het treffen van voldoende maatregelen om de eventuele nadelige effecten te beperken. Door de risico's uit te sluiten of te dempen ontstaat een positief effect op de resultaten die Katwijk wil bereiken. Dan is echt sprake van risicobeheersing, het treffen van maatregelen om negatieve

effecten beheersbaar te houden en zonder grote financieel nadelige consequenties.

Raamwerk risicomanagement en de verschillende partijen

Binnen het stelsel van risicomanagement zijn verschillende partijen actief binnen verschillende verdedigingslijnes. De gemeente bevordert met die opzet een cultuur van risicobewustzijn binnen de eigen organisatie. De lijnmanagers zijn de eerste verdedigingslinie, de stafafdeling de tweede verdedigingslinie en (externe) audit de derde verdedigingslinie.

In het raamwerk van risicomanagement zijn de volgende organen actief:

De raad	Besluit op het raamwerk risicomanagement
Het college	Adviseert op het raamwerk risicomanagement Doet verslag over de uitkomsten van risicomanagement
De directie	Ziet toe op naleving van het raamwerk risicomanagement
De concerncontroller	Adviseur van de directie en het college over risico's en risicomanagement
De lijnmanagers	Verantwoordelijk voor het managen van risico's binnen de reguliere bedrijfsvoering
De accountant	De externe audit en advies

Risicobereidheid

Het tot stand willen brengen van veranderingen (of in stand houden van het bestaande) brengt ook voor gemeenten risico's met zich mee. De gemeente Katwijk wil een goede dienstverlener zijn. In die rol wil de gemeente een betrouwbare partner zijn voor de burger, derden en samenwerkingspartners in de regio. De gemeente waarborgt gelijktijdig de continuïteit en minimaliseert storingen in de dienstverlening. Daarbij speelt de risicobereidheid van de gemeente een rol. De gemeente hanteert ten aanzien van risicobereidheid de volgende uitgangspunten:

1. Het voldoen aan wet- en regelgeving.
2. Het expliciet maken van de risicoafweging in de planvorming.
3. Het uitsluitend inrekenen van posten onvoorzien daar waar dat gebruikelijk is.
4. Het periodiek evalueren en analyseren van de relevante risico's (en beheersingsmaatregelen).
5. Het handelen volgens interne procedures en de gedragscode gemeente Katwijk.

Deze uitgangspunten van risicobereidheid passen in het totaalpakket risicomanagement van de gemeente Katwijk

Deze uitgangspunten op risicobereidheid passen in het totaalpakket risicomanagement van de gemeente.

Het risicoprofiel

Om de risico's van de gemeente Katwijk in beeld te brengen is in de periode tot en met augustus een inventarisatie uitgevoerd.

Op basis daarvan is het bestaande risicoprofiel bijgesteld. Het risicoprofiel wordt bepaald door de aard en omvang van de huidige risico's waarmee de gemeente zich geconfronteerd ziet en de mate van effectieve risicobeheersing.

Dit risicoprofiel als totaalbeeld komt mede tot stand met het softwareprogramma Naris (NAR Risicomanagement Informatie Systeem). Met deze software worden de risico's systematisch in kaart gebracht en gewogen in het totaal.

De risico's

De risico's van Katwijk doen zich voor binnen vrijwel alle taakvelden. In de uitwerking van risicomanagement wordt met impact- en waarschijnlijkheid een rangorde in de risico's aangebracht. In deze paragraaf risicobeheersing staan de risico's van Katwijk met peildatum augustus 2019. De risico's in onderstaande tabel zijn op dit moment de meest significante die de gemeente signaleert. De top 10 risico's kennen vragen bijna € 7,8 mln. van de totale benodigde weerstandscapaciteit.

Tabel 1: Risico's

De meest omvangrijke risico's (bedragen * € 1.000)					
		Kans van optreden	Omvang	Inc. of struc.	Benodigde weerstandscapaciteit **
1.	Tegenvallers in specifieke grondexploitaties met uiteenlopend karakter, volgens MPG 2018.	Divers *	15.631	I	
2.	Het realiseren van minder opbrengsten (0% - 5%) dan aanvankelijk geraamd, volgens MPG 2018.	Divers *		I	1.744
3.	Het optreden van 1 jaar vertraging en rente in de uitvoering en afronding van grondexploitaties, volgens MPG 2018.	Divers *		I	
4.	3D: 3D transitie-opgave, Solidariteitsbeginsel Holland Rijnland (€ 2,3 mln.), afsprakenkader en budgettaire onzekerheid in de uitvoeringskosten. Dit risico is gecombineerd met kortingen en taakstellingen vanuit het Rijk.	Divers *	4.050	S	1.617
5.	Overige risico's op sociaal terrein door kortingen vanuit het Rijk, specifieke bijstellingen, waaronder Participatiewet en Maatschappelijke Agenda (MAG).	50%	575	S	265
6.	Nadelige uitkomsten en tegenvallers in de investeringsportefeuille en PLV (waaronder Rijnzichtweg Oegstgeest max. € 350 K).	30%	3.700	I	1.471
7.	Inbrengkapitaal van de GOM op basis van de samenwerkingsovereenkomst staat onder druk bij tegenvallende – financiële - resultaten GOM (Herstructureringsopgave).	50%	1.000	I	697
8.	Garantstellingen op gewaarborgde geldleningen op beleidstaak Sport, zorg (DSV), volkshuisvesting, etc.	30%	3.924	I	773
9.	Nadelen en financiële gevolgen verbonden aan de aansprakelijkheid in gerechtelijke uitspraken (Juridisch risicoprofiel).	30%	2.270	I	717
10.	Omgevingswet onzekerheden in uitwerking en ambitieniveau (uitstel invoering voorjaar 2021)	PM	PM		PM
11.	ICT problematiek met big data, beveiliging van informatie, datalek, etc. (naast algemene risico's).	10%	1.900	I	486
12.	Begroting- en rekeningtekort bij gemeenschappelijke regelingen (niet naleven begrotingsrichtlijnen) en verbonden partijen bij uitbesteden van taken (w.o. exploitatie Sportbedrijf en Zwembad).	50%	550	S	181

De meest omvangrijke risico's (bedragen * € 1.000)					
		Kans van optreden	Omvang	Inc. of struc.	Benodigde weerstandscapaciteit **
13.	Nadelig effect eventuele vennootschapsbelastingplicht (VPB).	30%	750	I	248
14.	Resultaat uit deelnemingen (dividend) en gemeenschappelijke regelingen levert minder op dan in de begroting voorzien.	30%	1.200	I	410
15.	Extra uitgaven onderwijshuisvesting boven voorgenomen plan en exploitatietekorten in gemeentelijk vastgoed	30%	400	S	80
16.	Aanleg infrastructuur en stelpost aanstaande energietransitie	10%	3.115	I	1.020
17.	Nadeel Algemene uitkering periodiek onderhoud en herverdelen Maatschappelijke opvang, beschermd wonen, ca	50%	750	S	246
18.	Overige risico's (rente-ontwikkeling, fraude, rendement vastgoed, niet leveren leveranciers, etc.)	70%	2.825	S	1.015
Totaal			42.640		10.970
Waarvan incidenteel					7.566
Waarvan structureel					3.404
Totaal benodigde weerstandscapaciteit					10.970

* Voor de grondexploitatie geldt: de kans van optreden is projectspecifiek. Met een weerstandscapaciteit van € 1,744 mln. zijn, rekening houdend met positieve toekomstige exploitatieresultaten, de projectrisico's (risico 1) voor 100% afgedekt en de marktrisico's (risico 2 en 3) voor 50%. Op dit moment overtreft de beschikbare buffer het risicoprofiel van de grondexploitatie ruimschoots.

**In de laatste kolom 'benodigde weerstandscapaciteit' is een raming opgenomen welke op basis van de simulatie nodig is om een risico af te dekken. De raming is veelal lager dan de vermenigvuldiging tussen kans van optreden en financiële omvang van het risico. De risico's doen zich namelijk niet tegelijk en in hun maximale omvang voor. De kans is gerelateerd aan het verwachte moment van optreden (binnen 1 tot 2 jaar= 90%, en vervolgens aflopend).

Uitleg op de risico's in tabel 1 en een toelichting op de wijze van risicobeheersing (veelal met het karakter van Overdragen, Accepteren, Vermijden of Verminderen):

1. De onzekerheden in het grondbedrijf blijven bestaan, hoewel nu in mindere mate omdat de voorzichten verbeteren. Het MPG 2018 laat die positieve ontwikkeling ook zien. De risico's in de grondexploitatie worden door projectleiders voortdurend gemonitord aan de hand van specifieke projectinformatie.
2. Idem (inschatting gelijk aan MPG 2018). Het overleg met ontwikkelaars en de maatregelen rondom de contractvorming draagt, naast marktanalyse, bij aan de bewaking van het potentieel aan opbrengsten van de grondexploitatie.
3. Idem (gelijk aan MPG 2018). Met een focus op de planning en voortgang worden tempoverschillen in de gaten gehouden.
4. De 3D-operatie heeft nog een aantal risico's (vooral jeugdzorg) in zich als het gaat om inzicht in de kosten, de uitvoering (met contractpartners) en de verantwoording achteraf betreft. Op niveau van Holland Rijnland staat het solidariteitsbeginsel onder druk. Deze risico's nemen wel af door overlegvormen, betere afstemming tussen partners en de inmiddels lokale ervaring. Op niveau van Holland Rijnland en binnen de gemeente Katwijk worden specialisten ingezet om de 3D-operatie te organiseren, het inzicht in de problematiek te vergroten en risico's te beperken.

5. De onzekerheden op het sociaal terrein bestaan uit mogelijke kortingen vanuit het Rijk als het gaat om financiering die niet meer beschikbaar is en een mogelijke terugval van de algemene uitkering. Katwijk monitort de ontwikkelingen (Participatiewet) nauwgezet en stelt de gerelateerde budgetten actief bij. De uitvoering van de Maatschappelijke Agenda heeft mogelijk nog nadelige effecten.
6. Dit risico vertegenwoordigt een algemene (stel)post voor nadelen in de investeringsportefeuille van de gemeente Katwijk. Binnen de portefeuille speelt bijvoorbeeld PLV en infrastructurele projecten vanzelfsprekend een grote en bijzondere rol. De projectbeheersing en frequente interne rapportage zorgen voor vroegtijdige herkenning van risico's naar soort en omvang.
7. Dit risico is vrijwel ongewijzigd. Katwijk heeft een evenredig belang in de garantstelling aan de GOM. De bestuurlijke vertegenwoordiging en de periodieke (ambtelijke) gesprekken met het GOM zorgen voor de gewenste dijkbewaking en ziet toe op de geprognoseerde en gerealiseerde bedrijfsresultaten.
8. De gemeente Katwijk heeft een positie in achtervang en borgstelling (taakvelden Cultuur, sport, zorg, etc.) op langlopende leningen van instellingen. De treasuryfunctie in combinatie met de monitor door ambtelijke vakspecialisten vormen een instrument om risico's vroegtijdig te signaleren.
9. De gemeente heeft een juridisch risicoprofiel verbonden aan lopende rechtszaken. De beheersing bestaat uit de juridische control en specifieke maatregelen op dossierniveau. De gemeente Katwijk wordt daarin ondersteund door een huisadvocaat in civiele en bestuursrechtelijke kwesties.
10. De omgevingswet is aanstaande en nog omgeven met onzekerheden over de omvang, de gevolgen en inhoudelijke invulling. Die inhoudelijke invulling en de financiële middelen staan onder druk en het ambitieniveau is nog niet bekend. Katwijk is al wel vergevorderd in de eigen visie en planning. Op landelijk niveau is inmiddels besloten de invoering uit te stellen tot 1 jan. 2021.
11. De ICT-ontwikkelingen nemen een vlucht en met big data neemt de kwetsbaarheid voor een virus of hacking toe. Dit risico in combinatie met een datalek, langdurige uitval van ICT systemen is aanmerkelijk. Katwijk neemt maatregelen op gebied van uitwijkmogelijkheden, extra beveiliging van gegevens, etc.
12. De gemeente draagt bij in eventuele tekorten bij gemeenschappelijke regelingen. Zowel afzonderlijk als in gezamenlijk verband met andere gemeenten worden deze gemeenschappelijk regelingen gemonitord. Inventarisatie risico's verbonden partijen loopt nog, dat geldt ook voor de analyse van de bijdrage(n) van Katwijk over 2019.
13. De eventuele vennootschapsbelastingplicht kan leiden tot budgettaire nadelen. Hoewel de laatste inschattingen niet tot een vpb-plicht leiden, zijn nadelen uit belastingdruk niet uit te sluiten. Met name de taakvelden grondexploitatie, sport en vastgoed kunnen leiden tot een VPB-belastingplicht. Met fiscaal advies van extern deskundige streeft de gemeente naar een minimale belastingplicht.
14. De resultaten van deelnemingen in de vorm van dividend staan onder druk. De gemeente monitort de ontwikkeling van resultaten in de jaarrekening en beschikbare rapportages van deelnemingen.

15. De onderwijshuisvesting vraagt om onderhoud en renovatie in een meerjarenperspectief. Het onderhoud is heel fors en van renovatie is niet duidelijk waar de verantwoordelijkheid komt te liggen. Ook staat daarmee het rendement van vastgoed onder druk. Dat maakt dat Katwijk hierin met nadelen geconfronteerd kan worden.
16. De aanstaande energietransitie in de komende jaren gaat vermoedelijk gepaard met heel forse investeringen in de boven- en ondergrondse infrastructuur van de gemeente. Katwijk volgt ontwikkelingen op de voet en voert overleg met partners om deze ontwikkeling in beeld te houden.
17. Het algemeen onderhoud aan het gemeentefonds en herverdelen algemene uitkering over maatschappelijke opvang, beschermd wonen, ca. levert mogelijk een nadeel op. Door de ontwikkelingen op de voet te volgen en de effecten door te rekenen wordt dit risico nauwgezet gevolgd.
18. Geen nadere toelichting.

Toelichting risicobeheersing: de gemeente treft zowel specifieke als generieke beheersmaatregelen om bovenstaande risico's te verminderen of (op termijn) zelfs uit te sluiten. In enkele gevallen zijn de beïnvloedingsmogelijkheden van de gemeente tot een minimum beperkt. In die gevallen blijft het beperkt tot monitoren van ontwikkelingen en de actualiteit. De risicobeheersing kan als volgt

onderverdeeld worden: naar herkenning en signalering, het schatten van de omvang en het treffen van gerichte maatregelen / acties. De vormen van risicobeheersing zijn in het algemeen samen te vatten als: overdragen, accepteren, vermijden, verminderen.

Analyse

Het risicoprofiel is de kern terug te brengen naar risico's rondom 3D (vooral jeugdzorg), risico's verbonden aan het MPG, risico's gerelateerd aan verbonden partijen en garantstellingen. Daar komt nu de mogelijk aanstaande energietransitie en de omgevingswet bij. Ten tijde van de jaarrekening 2018 zijn al flinke wijzigingen aangebracht die het risicoprofiel van de gemeente bepalen. Het risicoprofiel van de gemeente laat daarom nu een stabiele trend zien.

De financiële omvang risico's (Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement)

De financiële gevolgen van het risicoprofiel zijn via een NARIS-simulatie (software toepassing) in beeld gebracht. Er is een kansberekening gemaakt op de waarschijnlijkheid van het zich gelijktijdig voordoen van de risico's en het bedrag, nadeel voor de gemeente dat daarmee gemoeid is. Dit is de zogenoemde 'risicosimulatie' volgens de Monte Carlo methodiek. Het mogelijk gelijktijdig risico bij de gemeente Katwijk bedraagt in euro's € 10,9 mln. (met een zekerheidspercentage van 90%).

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit

Percentage zekerheid	Bedrag
95%	€ 11,8 mln.
90%	€ 10,9 mln.
80%	€ 9,9 mln.
75%	€ 9,6 mln.

De weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit staat tegenover het risicoprofiel van de gemeente. De weerstandscapaciteit bestaat uit de financiële middelen en mogelijkheden om onverwachte, niet begrote kosten te kunnen dekken.

Tot de weerstandscapaciteit voor incidentele risico's wordt vooral de algemene reserve gerekend. De reserve grondexploitatie is de eerst aangewezen buffer om de risico's in de grondexploitatie op te vangen en voor het sociaal domein is dat de reserve sociaal domein.

De reserve grondexploitatie kent voor de begroting 2020 een saldo van € 4,5 mln. (geraamd ultimo 2019). In de grondpositie zit een stille reserve van € 3,2 mln. uitgaande van een makelaarstaxatie 2019. Het volgende moment van toetsing en bijstelling is bij de jaarrekening 2019, de bestuursrapportage of het volgende MPG (2020).

Ook de reserve transitie sociaal domein wordt tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend. Dat is ook nodig vanwege de nog steeds bestaande onduidelijkheden in het maatschappelijk veld (vnl. jeugdzorg). De gemeente heeft daarom dus in de balans een buffer voor tegenvaller gevormd.

In het geval van een tekort in de algemene reserve kunnen, in een uiterste situatie, ook bestemmingsreserves worden aangewend ter afdekking. Dit betekent wel dat wordt afgezien van de realisatie van een bestemming of dat zo spoedig mogelijk alternatieve (aanvullende) dekkingsmaatregelen worden gezocht. In Katwijk worden bestemmingsreserves daarom niet betrokken in de weerstandscapaciteit.

Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit

Weerstand	Incidenteel beschikbaar	Structureel beschikbaar	Op termijn beschikbaar
Algemene reserve na resultaatbestemming	€ 12,4 mln.		
Reserve grondexploitatie	€ 4,5 mln.		
Reserve sociaal domein	€ 2,0 mln.		
Stille reserve in de waardering gronden	€ 3,2 mln.		
Post onvoorzien in de begroting		€ 0,130 mln.	
Onbenutte belastingcapaciteit		€ 5,000 mln.	
Stille reserves aandelen			€ 62,7 mln.
Stille reserve vastgoed			€ 2,9 mln.*
Totaal beschikbaar	€ 22,1 mln.*	€ 5,13 mln.	€ 65,6 mln.

* Resultaat voor de berekening weerstandsvermogen: de som van € 22,1 mln. en € 2,9 mln.: € 25,0 mln.

De stille reserve

In het vastgoed van de gemeente en de aandelenportefeuille zit een stille reserve besloten. Die vormt een onderdeel van het weerstandsvermogen. De stille reserve op het vastgoed is benaderd door de geschatte opbrengst te verminderen met de bestaande boekwaarde (en evt. kosten). Het gaat hier vooral om activa met economisch nut die relatief snel te verkopen zijn. De stille reserve op het vastgoed bedraagt met deze uitgangspunten circa € 2,9 mln.

De stille reserve op de aandelenportefeuille is berekend aan de hand van de intrinsieke waarde van de aandelen. Die intrinsieke waarde is bepaald met de jaarrekening 2017 van de betreffende entiteit. De stille reserve per ultimo 2017 bedraagt circa € 62,7 mln. De mate van verhandelbaarheid en verzilvering blijft een beperkende factor. Daarom staat deze weerstandscapaciteit gekenmerkt als 'op termijn beschikbaar'. Voorzichtigheidshalve zal in de berekening van het weerstandsvermogen alleen de stille reserves op het vastgoed worden betrokken.

Met de huidige ontwikkelingen en de taakopgave van de gemeente is een structurele weerstandscapaciteit steeds belangrijker. Het huidige beeld laat nog steeds zien dat voldoende (structurele) weerstandscapaciteit beschikbaar is. Dat blijkt ook uit de ratio van het weerstandsvermogen.

Het weerstandsvermogen

De gemeente beschikt over voldoende weerstandsvermogen als risico's kunnen worden opgevangen met de aanwezige weerstandscapaciteit. De verhouding tussen de weerstandscapaciteit en de waarschijnlijke risico-omvang (in €'s) is gedefinieerd als de ratio voor het weerstandsvermogen. Dat is een belangrijke graadmeter.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortkomt, wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen van de gemeente.

De gemeente gaat in de nota weerstandsvermogen uit van minimaal ratio B: ruim voldoende. Het weerstandsvermogen van Katwijk is met een ratio van 2,29 op dit moment uitstekend. Met dit weerstandsvermogen is de gemeente in staat eventuele tegenvallers afdoende op te vangen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit (tabel 3)}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit (tabel 2)}} = \frac{\text{€ 25,0}}{\text{€ 10,9}} = 2,29$$

Wijziging Besluit Begroting en Verantwoording: financiële kengetallen

In het rapport van de commissie Depla over de vernieuwing van het Besluit Begroting en Verantwoording staat het advies de kaderstellende en de controlerende taak van de raad te versterken.

Eén van de adviezen van de commissie is het gebruik van kengetallen om de financiële positie van de gemeente weer te geven en te kunnen vergelijken.

Kengetallen	Norm	Jaarrek. 2018	Begroting 2019	2020	2021	2022	2023
1. Netto schuldquote	< 75%	77%	91%	116%	128%	128%	125%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 70%	68%	82%	107%	118%	118%	115%
3. Solvabiliteitsrisico	> 25%	35%	32%	28%	28%	28%	27%
4. Structurele exploitatieruimte	>= 2%	4%	-1%	0%	0%	0%	1%
5. Grondexploitatie	< 20%	11%	8%	9%	7%	-1%	-7%
6. Belastingcapaciteit	Top 100 Coelo	93%	96%	94%	95%	100%	100%

Kengetallen	Begroting 2020	Signaleringswaarden Provincie Zuid Holland, Financieel Toezicht		
		Katwijk	Goed	Voldoende
1. Netto schuldquote	116%	< 90%	90% - 130%	> 130%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	107%	< 90%	90% - 130%	> 130%
3. Solvabiliteitsrisico	28%	> 50%	20% - 50%	< 20%
4. Structurele exploitatieruimte	0%	Begroting > 0%	Begroting = 0%	Begroting < 0%
5. Grondexploitatie	9%	< 20%	20% - 50%	> 35%
6. Belastingcapaciteit	94%	< 95%	95% - 105%	> 105%

Met de financiële kengetallen 2020 (zowel op begrotingsbasis als rekeningcijfers) kan de financiële positie beoordeeld worden. Onderstaand volgt een toelichting per kengetal, afgezet tegen zowel de Katwijkse norm als de signaleringswaarde van de provincie Zuid Holland. Met oog op uitleg en verantwoording aan de provincie is het raadzaam om in de toekomst alleen de signaleringswaarden aan te houden. Dat komt ook de vergelijkbaarheid met andere gemeenten te goede.

1. Netto schuldquote

De netto-schuldquote vergelijkt de leningen van de gemeente (met aftrek van de geldelijke bezittingen) met de totale baten van begroting en jaarverslag. Hiermee geeft deze

indicator inzicht in de mate waarin de begroting 'vastligt' voor rente en aflossing.

Analyse:

Het kengetal begroting 2020 ad 116% zal de provincie Zuid Holland als 'voldoende' aanmerken. De flinke toename van de vaste schulden gerelateerd aan de baten van de begroting levert een stijgend perspectief op. De netto schuldquote stijgt in meerjarenperspectief tot boven de 120%. Dat is een punt van aandacht, het programma en activiteiten (vnl. MIP) zijn daarmee in toenemende mate gefinancierd met vreemd vermogen.

2. **Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen**

Deze ratio als nadere verdieping op ad 1.) netto schuldquote houdt rekening met de mate waarin sprake is van 'doorlenen'.

Analyse:

Het kengetal begroting 2020 ad 107% zal de provincie Zuid Holland als 'voldoende' aanmerken. Ook rekening houdend met uitgezet geld levert de toename van de vaste schulden gerelateerd aan de baten van de begroting een stijgend perspectief op. De uitgezette gelden zijn relatief stabiel, de uitgezette som van circa € 20 mln. bij de Rabobank gaat wel op redelijk korte termijn vrijvallen.

3. **Solvabiliteit**

De solvabiliteit geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen (balanstotaal) is gefinancierd uit eigen middelen (eigen vermogen). De solvabiliteit bevindt zich met 28% aan de onderkant van hetgeen voor gemeenten normaal is .

Analyse:

Het kengetal begroting 2020 ad 28% zal de provincie Zuid Holland als 'voldoende' aanmerken. Het solvabiliteitsratio blijft, ondanks de dalende trend van het eigen vermogen, nog boven de norm. In vergelijking met de jaarrekening 2018 is wel een dalende trend herkenbaar. Ook hier geldt dat versterking van het eigen vermogen wenselijk is.

4. **Structurele exploitatieruimte**

De indicator 'structurele exploitatieruimte' geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte (structurele baten min structurele lasten) zich verhoudt tot de totale begrotingsbaten. Dit laat zien in hoeverre de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen. De begrotingsruimte is volgens de norm 'voldoende'.

Analyse:

Het kengetal begroting 2020 ad 0% zal de provincie Zuid Holland als 'voldoende' aanmerken. Voor de begroting 2020 is de ratio voldoende, in meerjarenperspectief laat de structurele exploitatieruimte gelijkmatige trend zien en in 2023 een iets positiever beeld zien.

5. **Grondexploitatie**

Het financiële kengetal 'grondexploitatie' geeft aan hoe groot de investeringen in grondposities (boekwaarde) zijn ten opzichte van de jaarlijkse baten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop.

Analyse:

Het kengetal begroting 2020 ad 9% zal de provincie Zuid Holland als 'goed' aanmerken. Dit kengetal is op orde. De boekwaarde ten opzichte van de baten in de exploitatie is nog in goede verhouding. Op dit punt bestaat, ook in meerjarenperspectief, geen aanleiding om de financiële positie als negatief te beoordelen.

6. **Belastingcapaciteit**

De indicator 'belastingcapaciteit' drukt uit hoe de woonlasten (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing) zich verhouden tot het gewogen landelijk gemiddelde. Hoge woonlasten ten opzichte van het landelijk gemiddelde drukken uit in hoeverre de gemeente al de eigen inkomsten aanspreekt en dus ook beperkt is in het verkrijgen van extra inkomsten.

Analyse:

Het kengetal begroting 2020 ad 94% zal de provincie Zuid Holland als 'goed' aanmerken. Het feit dat Katwijk waarden laat zien onder de 100% is ook al in het coalitieakkoord aangegeven dat de woonlasten van Katwijk laag zijn in vergelijking met andere gemeenten. Deze ratio is dus prima op orde. In meerjarenperspectief stijgt de belastingdruk en komt de

belastingcapaciteit op 100%. Dit komt door het wegvallen van de precariobelasting Dunea en deel wordt verrekend met de OZB in 2022. Landelijk wordt dit niet in de cijfers verwerkt en blijven de bedragen gelijk aan 2020. Hierdoor stijgt de uitkomst van dit kengetal.

Conclusie voor de financiële positie

De ontwikkeling van de kengetallen geeft aan dat Katwijk een redelijke goede vermogenspositie heeft, maar op begrotingsbasis ook een relatief hoge schuldenomvang. De forse taakopgave, waaronder MIP wordt dus in toenemende mate gefinancierd met vreemd vermogen (langlopende schulden). Dat is een punt van aandacht. De conclusie is verder wel dat de lastendruk landelijk vergeleken laag is en dat de structurele exploitatieruimte in de komende jaren licht toeneemt. Dat duidt op dit moment op een gezond (financieel) perspectief.

Kaders Paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Kaderstellende nota's en verordeningen

Taakveld	Nota of verordening	Datum	Zaaknr.
	Nota reserves en voorzieningen 2018-2022	5-4-2018	1089177